

Küresel gelişmelerin ağırlık merkezi Asya'ya kayıyor

Prof. Dr.
Talip Küçükcan

Nisan '24

Küreselleşme diye tanımladığımız olgu, soyut anlamda fiziki sınırları aşan bir hareketlilikle devam ediyor. Küreselleşme ile ilgili tartışmalarda fiziki sınırların aşınacağı ve nihai noktada ortadan kalkacağı veya anlamsızlaşacağı öngörüsünde bulunanlar da olmuştu ama son yıllarda bu öngörülerin tersine bir takım gelişmeler yaşandı. Sınırlar daha belirginleşti, duvarlar ve setler örüldü, vize uygulamaları daha da katılaştı. Ulus devlet yapısı yeniden tahkim edildi.

Buna karşın ürün, sermaye ve fikir hareketliliği arttı ve artmaya devam ediyor. Yeni teknolojiler, ulaşım ağındaki genişlemeler ve sınır tanımayan sosyal medya platformları etkileşimi hızlı biçimde artırdı. Bu şekliyle aslında küreselleşme bütün hızıyla devam ediyor. Kovid-19 salgını ve bölgesel çatışmaların tetiklediği enerji ve gıda güvenliği riskleri, temel ihtiyaç maddelerinin tedarik zincirlerindeki kopuşlar ve küresel ekonomik krizler, günümüzde karşılıklı güven, bağımlılık ve çok taraflı küresel işbirliklerinin zorunluluğuna işaret ediyor.

Küreselleşmenin yönü

Öte yandan dünyadaki jeopolitik dengeler de hissedilir biçimde değişiyor. Yakın zamana kadar içeriği ve yönü ile küreselleşme, ziyadesiyle Batı'dan Doğu'ya, Avrupa ve ABD'den Asya'ya ve Afrika'ya doğru yayılıyordu. Bunu özellikle sanayi ve teknoloji üretimde, siyasi ve askeri gelişmelerde, fikri ve kültürel

ürünlerde görmek mümkündür. Bütün bu gelişmeler, küresel gelişmeleri değerlendirirken (sanayi devrimi ve yayılcılık dönemlerinin mirasına da eklenerek) Batı/Avrupa merkezli bir bakış ve okumanın yaygınlaşmasını beraberinde getirdi.

Tarihsel olarak bakıldığında, en azından son yıllara kadar, Batı'nın (Avrupa-ABD) dünyanın ağırlıklı üretim merkezi ve teknolojik gelişmelerin odağı, siyasi ve askeri şekillenmenin etkin aktörü ve kültür endüstrisinin çekim merkezi olarak temayüz ettiğini ve dolayısıyla küresel ekonomiden en büyük payı alan aktör olduğunu söylemek abartı olmaz. İşte bu göreceli güç birikimi, jeo-politik ve jeo-ekonomik gelişmelere Batı merkezli bir bakışın

küresel olarak egemen olmasına kapı aralamıştı.

Bugün gelinen noktada ise dünyadaki güç dengelerinin değişmeye başladığını gösteren önemli gelişmelere tanıklık ettiğimizi söyleyebiliriz. Bu gelişmeler dünyaya, küresel gelişmelere, jeo-politik ve jeo-ekonomik dönüşümlere yeni bir gözle bakılmasını, eski gözlükleri bırakıp yeni gözlükler takılmasını, öğrenilmiş çaresizlik gibi tanımlanabilecek Batı merkezli yorumlama biçimi yerine daha yeni ve özgün, daha farklı bir yer ve daha geniş bir pencereden bakılmasını zorunlu kılıyor. Zira artık

küresel ekonominin, üretim ve tüketimin, hammadde zenginliğinin Asya'ya kaydığı, uluslararası ilişkilerdeki tek merkezlilik yerine çok merkezliliğin ortaya çıktığı, hemen her alanda rekabetin hızlandığı, yeni bölgesel ve küresel aktörlerin varlıklarını daha belirgin hissettirmeye başladığı bir dönemdeyiz. Yani dünya artık eski dünya değil. Bu nedenle jeo-politik ve jeo-ekonomik gelişmeleri farklı paradigmlar ışığında değerlendirmek gerekiyor.

Dünyaya yeni bir pencereden bakmak

Hızla değişen bir dünyadayız ve yaşadığımız dünyadaki değişimler eskisi gibi yarım asra, bir asra yayılan değişimler değil. Son on yıldaki teknolojik yenilikler, jeopolitik sarsılmalar, üretim biçimleri ve tüketim alışkanlıklarındaki değişimlerin son yüzyılda tanıklık ettiğimiz tüm değişimlerden daha hızlı ve kapsamlı olduğunu söyleyebiliriz. İşte bu gerçekliği göz önünde bulundurarak dünyaya nereden, hangi bakış açısı ve perspektif ile bakmamız gerektiği üzerinde yeniden düşünmek gerektiğini savunabiliriz. Tek boyutlu, tek yönlü, alışlageldik, ön kabuller ve kalıp yargıların şekillendirdiği bakış açısını bir kenara bırakmanın zamanı çoktan geldi.

Küresel gelişmeleri daha iyi kavrayabilmek, ortaya çıkan yeni jeo-politik ve jeo-ekonomik sınamaları fırsata dönüştürebilecek bir bakış açısı geliştirmek gerekiyor. Bunun için

de öncelikle Batı merkezli bakış açısı ve okuma biçimlerinin sınırlılıklarını aşabilecek, dünyanın diğer bölgelerindeki gelişmeleri daha özgün bir değerlendirmeye tabi tutacak bir bakış açısı geliştirmek için çaba harcamak gerekiyor. Bu çaba herhangi bir perspektifi ret ve kabul meselesi olarak değerlendirilmemeli. Bugünün dünyasını ve ağırlık merkezini Asya'nın oluşturmaya başladığı küresel gelişme ve dönüşümleri isabetli bir değerlendirme arayışı ve çabası olarak görülmelidir. Çünkü yazının başlığında da belirtildiği gibi dünyaya nereden baktığınız, küresel değişme, sınamaya ve fırsatları hangi paradigma ile okuduğunuz alacağınız kararları ve geleceği şekillendireceği için, çok ama çok önemlidir.